

N.F.S. Grundtvig “Indledning til Kirkehistorien som Guds-Rigets Speil”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.27, maj 2026

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1852 (SJ: 1019)

Teksten er etableret af Steen Tullberg

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Sasja Emilie Mathiasen Stopa og Jon Tafdrup

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning prof. Jesper Høgenhaven

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

|A:225

Indledning

til

Kirkehistorien som Guds-Rigets Speil

(af N. F. S. Grundtvig).

“*Himmerig paa Jorden*” betyder, som bekiendt, i Folkemunde hverken meer eller mindre end en lykkelig Tilstand, hvori Mennesket enten har faaet alle sine Ønsker opfyldte, eller har dog opnaaet sit høieste og inderligste Ønske, saa han ikke synderlig savner hvad han endnu kunde ønske sig, men har, Aar ud og Aar ind, sine kronede Dage.

Paa den anden Side veed man nok, der har været endeel *Riger* i denne Verden, der tilskrev sig en meer eller mindre umiddelbar *himmelsk* Oprindelse og Bestemmelse, og at for nærværende Tid tvistes det saakaldte “*Himmelske Rige*” i China paa den anden Side af Jorden, med den saakaldte “*Christelige Stat*” midt iblandt os, om, hvilket af dem der er det ægte himmelske og guddommelige *Verdens-Rige*, men i det vi lade de chinesiske og europæiske Lærde

trættes derom, forudsætter vi det som en afgjort Sag, at der har kun været *et* Verdens-Rige, hvis Stiftelse og Styrelse udtrykkelig henførdes til den *sande* og *levende* Gud, som er Himmelen og Jordens Skaber, og om hvis Ophav og Skæbne i Tidens Løb vi har sammenhængende og troværdige Efterretninger, og at dette Verdens-Rige paa Guds Regning og under Hans Vinger (Theokrati) var det *Israelitiske* eller *Jødiske* |A:226 Rige i *Jerusalem* og Canaans Land. Hvor megen Rimelighed der imidlertid kan være for, at *dette* Verdens-Rige i alle Maader var langt mere himmelsk end noget andet, saa beviste dets Jordiskhed sig dog kun alt for klart, da det for mange Aarhundreder siden sank i Gruus, saa deraf kun findes Spor i Bøgerne og i den vel kiendelige, men dybt fornødrede og over al Verden adspredte Levning af det *verdslige* Guds-Folk, som endnu kaldes "*Jøder*", og har imellem sig, saavidt mueligt, bevaret *Mose-Loven* og de fæderne Skikke, som *guddommelige* Indretninger, tildels endogsaa bevaret Haabet om Rigets Fornyelse ved en "*Messias*" endnu engang før Verdens Ende.

Derimod opkom endnu før *Jerusalems* Forstyrrelse og Jødefolkets endelige Adspredelse et eget Selskab eller Samfund, baade i og udenfor Jødeland, som paastod at være det ny og rette *Guds-Folk* paa Jorden og de faste Besiddere af *Guds-Riget*, der, som Retfærdighed, Fred og Glæde i den Helligaand, er i alle Maader et sandt Himmerig paa Jorden, og skøndt de hverken benegtede eller betvivlede, men meget mere forudsatte og stadfæstede *Jøde-Folkets* Ret til at opkalde sig og deres *Rige* efter Himlens Gud, saa paastod de dog, at Guds-Riget hidtil kun havde været paa Jorden i Spaadom, Lignelse og Forbillede, da det *ikke* var noget *verdsligt* men kun et *aandeligt* og *hjerteligt* Rige. Da nu dette Samfund, den *Christne Menighed*, aabenbar havde sin Vugge i Jødeland, hvor baade *Jesus Christi* |A:227 *stus* og hans *Apostler* var født og baarne, og da *Jesus* udtrykkelig udgav sig for *den* Christus (Messias), om hvem Israels Propheter havde spaaet, og som ingenlunde vilde *ophæve*, men *opfylde* den gamle Guds-Lov, saa ligger der intet i den *christelige* Paastand om Guds-Riget som enten modsiger sig selv eller nogen klar Sandhed, men den *kan* mueligviis være sand, og saameget seer man strax, at Guds-Riget paa Jorden ganske rigtig maa være af *aandelig* og *hjertelig* Art og kan derfor umuelig finde sit rene og klare Udtryk, men kun sit Forbillede og sin Forberedelse i et Rige af denne Verden, og at netop, naar man tager *Jødernes* hellige Skrift for sandfærdig og guddommelig, da falder det rimeligt nok, at hele Riget med alle dets Love og Indretninger, saavelsom alle Jærtegnene og Spaadommene, kun efter Forsynets Styrelse skulde tjene til at *forberede* det *virkelige* Guds-Rige, som er Retfærdighed, Fred og Glæde i den *Helligaand*, og det saameget mere, som et saadant almindeligt Rige ogsaa efter Israels Spaadom skulde oprettes, naarsomhelst *Messias* eller *Christus* (den med Glædens Olie *Salvede*) aabenbares!

Hermed stemmer da ogsaa Propheten *Daniels* berømte Spaadom om *Guds-Riget* mærkelig overeens, thi det er klart nok af Verdens-Historien, at han med de fire Hoved-Riger (Monarkier) som først skulde opstaae, maatte mene det *Assyrisk-Babyloniske*, det *Medo-Persiske*, det *Græsk-Macedoniske* og det *Romerske*, og *da*, siger han, skal *Himmelens Gud* stifte et *Rige*, der aldrig forgaaer eller overlades til noget andet Folk, hvad unægtelig passer godt paa det *Jesu Christi Rige*, som *ikke* er af *denne Verden*, men af den *anden* Verden, hvor *Aanden* er *Himmel* og *Hjertet* er *Jord*, og hvor Markens Grøde skal være Retfærdighed, Fred og Glæde i Aand og Sandhed. Det er nemlig noksom bekiendt, **A:228** at det var i *Romerrigets* mest glimrende Dage, at den *Jesus Christus*, som blev korsfæstet under *Pontius Pilatus*, stiftede sit *aandelige Rige*, der skulde omfatte hele Verden, ligesom hans Menigheds *Aand* havde *alle Folks Tungemaal* i sin Magt, og det burde være ligesaa bekiendt, at "*Retfærdighed, Fred og Glæde*" hos hele *Folket* maa være *Hoved-Øiemedet* i alle *menneskelige Riger*, uden at det dog nogensinde er opnaaet eller kan opnaaes ved *verdslige* Midler, saa at naar det kan opnaaes ved de *aandelige* Midler som staaer til *Jesu Christi Tjeneste*, da vil det dermed være beviist, at *hans Rige* er det *sande Guds-Rige* paa Jorden, der hverken kan forgaae eller overlades til noget andet Folk end *Christen-Folket* eller den *Christne Menighed*.

Om nu imidlertid *Christi Rige* svarer til denne Beskrivelse, det seer man let, er hvad man kalder et *historisk Spørgsmaal*, det vil sige: et Spørgsmaal, som kun *Erfaringen* kan besvare, deels i det *enkelte*: hos ethvert Medlem af den *Christne Menighed*, og deels i det *hele*, ved denne Menigheds Liv og Levnet i Tidernes Løb, men det vilde aabenbar ikke være Umagen værdt at efterspore *Christi Riges Skæbne* i den forbigangne Tid, dersom det enten var *forgaaet*, eller, hvad der vilde være det samme, var blevet *ukiendeligt*, saa hvem der vil paastaae, at *Christi Rige* er det *sande Guds-Rige* paa Jorden og den *Christne Menighed* det rette *aandelige Guds-Folk*, de maae ikke alene forudsætte, at *Christi Rige* bestaaer *endnu*, men de maa kunne paavise, *hvor* den *Christne Menighed* findes, og *hvilke* dens *Kiendemærker* har været, er og kan være til Verdens Ende.

Det nytter nemlig slet ikke, at man, som det nu er sædvanligt, vil snakke sig fra dette Krav, ved at beraabe sig paa *Guds-Rigets Usynlighed*, thi, synligt eller usynligt, maa det **A:229** Folk og det Rige som udgiver sig for *Guds Arv* og *Eiendoms-Folk* ei blot være *kiendelige*, men saa let kiendelige, at de maae kaldes *umiskiendelige*, som "Staden paa Bjerget, der ikke kan skjules."

Det nytter ligesaa lidt, om man vil henvise til den "*Retfærdighed, Fred og Glæde* i den *Helligaand*," som skal udgiøre *Guds-Rigets Fortrin* og *Guds-Folkets Lykke*, thi dels er alle *disse* hjertelige Ting i sig selv *indvendige* og kan derfor ligesaa vel fattes, hvor man seer, som hvor man savner det *udvendige* Skin deraf, og deels kan de med samme Ret kaldes jødiske, hedenske eller

mahomedanske, som *christelige*, hvis man ikke kan paavise noget aabenbar *christeligt*, hvoraf de muelig kan og hvoraf man tør paastaae, de virkelig skal udspringe.

Det nytter endelig ikke heller, om man peger enten paa en saakaldt "**Hellig Skrift**" eller paa en saakaldt "*Hellig Kirke*," hvor Christi Aand skal have sit Sæde og hvor Kræfterne skal findes til at opholde Guds-Riget og til at helliggjøre og saliggjøre Guds-Folket, thi hvad *Skriften* angaaer, da kan den vel, naar dens *Christelighed* er sikker, hjælpe til at finde det *christelige* Guds-Rige og til at oplyse det *christelige* Guds-Folk, men *Aand* og *Liv*, som alle *Bøger* fattes, kan den umuelig give nogen, og hvad "*Kirken*" angaaer, da kan *Christi Aand* vist nok ligesaa godt findes i en *Kirke*, som i et andet Huus og under alle Himmelegne, men om det er Tilfældet, kan først vise sig, naar man forud kiender noget *Christeligt* og da finder en *Aand*, som en guddommelig Livskraft i *Kirken*, der vedkiender sig det *Christelige* og virker derigjennem.

Skal der altsaa endnu være et *christeligt* Guds-Folk og Guds-Rige hos os paa Jorden, da maa der kiendelig være noget *Grund-Christeligt* midt iblandt os, hvorigjennem *Aanden* og *Livet* er kommet til os, kan have forplantet **A:230** sig fra *Jesus Christus* til os, og kan forplante sig fra os til de sildigste Slægter, og dette Grund-Christelige maae vi kunne *paavise*, naar vi skal kunne hævde os selv Indfødsret og Borgerskab i et *christeligt* Guds-Rige, endsige da, naar vi skal kunne efterspore og oplyse dette Riges Skæbne i Tidernes Løb.

Man kan nemlig vist nok, naar Spørgsmaalet er om et *christeligt* Guds-Folk og Guds-Rige, med Rette pege paa *det Rige*, hvis Stiftelse findes beskrevet i "*Apostlernes Gierninger*" og paa *det Folk*, som Apostel-Skriften i det hele lærer os at kiende, thi det er sikkert nok, at Apostlerne ikke blot knyttede hele deres Lærdom og Virksomhed til den *Jesu Christi* Navn, som var korsfæstet under Pontius Pilatus, men at de ogsaa virkelig var *hans* Sendebud til alle Folk, der vidt i Verden udbredte hans *aandelige* Rige og stillede baade i Liv og Død den høieste Sikkerhed, Mennesker kan give hverandre, for deres Troskab og Sanddruhed. Man kan vist nok ogsaa med Rette pege paa den *Christne Menighed* under hele dens Kamp med Verdens-Magten i Romer-Riget for *Troes-Friheden* og for *Christi Navns Ære*, som en vel ikke lydesløs, men dog levende og kraftig Fortsættelse af den *apostoliske* Menighed i *Jerusalem*, og som et Guds-Folk, hvis Rige ikke var af denne Verden, men et *Sandhedens* Rige med Retfærdighed, Fred og Glæde i den Helligaand; thi selv deres Fiender nødes til at indrømme, at de baade med urokkelig Fasthed holdt paa deres Christne Tro, og at de forbausede Verden ved en kiærlig Omhu og Opoffrelse for hinanden, en Sanddruhed, Uegennyttighed og Taalmodighed, som maatte kaldes mageløse. Det staaer altsaa i Verdens-Historien, som en urokkelig *Kiendsgjerning*, at der *engang* har været en *Christen Menighed*, som udgav sig for et *Guds-Folk*, der vilde leve og døe for

Jesus Christus, deres Herre, og for |A:231|det aandelige Guds-Rige, han havde stiftet paa Jorden, og at denne Menighed, med sin blot *aandelige* Øvrighed og Lovgivning, lod en aandelig Kraft og Hjertens-Godhed tilsyne, som vel maatte kaldes *guddommelige*, men det følger af sig selv, at hvis denne Menighed desuagtet var forgaaet eller forsvundet i *Tidens Løb*, da havde den dog *ikke* haft en “*evig Livskraft*,” og kunde følgelig ei heller være guddommelig, og *tilsyneladende* forgik eller forsvandt den virkelig, da den havde sluttet *Fred og Forbund* med *Verdens-Magten* i Romer-Riget. Dette skedte, som man veed, alt i Menighedens *tredie* Aarhundrede, og nu, da vi regner *attenhundrede* Aar efter *Christi Fødsel*, kan det let synes en forvoven Paastand, at vi i *Aand og Sandhed* hører til *den* christelige Menighed, som Apostlerne stiftede i *Jesu Christi* Navn, har *Arveret* til det samme Guds-Rige og *Magt* til at være det samme Guds-Folk, thi havde vi ikke *Magten*, da havde vi heller ikke *Retten*, som i Guds *aandelige* Rige altid maae følges ad, og vilde vi, uden begge Dele, udgive os for den apostolisk-christelige Menighed, blot fordi vi havde beholdt dens *Navn*, dens *Kirkeskikke* og dens *hellige Skrift*, da gjorde vi os aabenbart kun til Latter for Verden og beviste kun alt for klart, at vi ikke havde mindste *levende* Forestilling enten om *aandelig* Sandhed eller om *Sandhedens* Aand.

Finder vi derimod hos os selv den *samme Magt og Ret* i *Aanden* til at være Guds Børn og Guds Folk, som *Apostlerne* og den første *Menighed* baade tilegnede sig og, saa vidt mueligt, beviste, da paastaaer vi ogsaa med Rette at vi hører til det *christelige* Guds-Folk, som da hidtil ikke er forgaaet eller forsvundet fra Jorden, hvor fornedret end dets Stilling og hvor dunkel end dets Forplan|A:232|telse en Tidlang kan have været, thi det ligger i det *christelige* Guds-Riges Begreb, ligesom det udtrykkelig staaer skrevet, at hvor to eller tre af *Christi* sande Disipler er samlede i hans Navn, der er han selv midt iblandt dem, og hvor *Kongen og Folket* er enige tilstæde, der er ogsaa *Riget*, i hvor nedtrykt Stilling det end udvortes kan befinde sig, og inden hvor snevre Grændser det udvortes kan være indskrænket. Det kan derfor vel ikke kræves af *alle Christne*, enten at de skal kunne oplyse *hvordan* de har faaet *christelig* Indfødsret og Borgerskab i Guds-Rige, eller *hvordan* Aanden og Sandheden er bevaret og forplantet fra Slægt til Slægt; men begge Dele maae dog igrunden være nemme at opdage, da det følger af sig selv, at Solen gaaer aldrig ned i Guds Rige, og at *Christus* ei selv kan have gjort, hvad han selv kaldte Daarskab: at tænde Lys og sætte det under en Skieppe, istedenfor paa Stage til at skinne for alle dem, som er i Huset. Det er aabenbar heller ikke blot til Hævdelsen af det *christelige* Gudsriges virkelige Tilværelse og vor Borger-Ret deri, at vi trænger til Oplysning om *Livs-Kilden* og *Lys-Moderen* i det *christelige* Guds-Rige paa Jorden, men vi trænger aabenbart ligesaa meget dertil for *Guds-Rigets* egen Skyld, thi veed vi ikke, *hvorved* vi i Aand og Sandhed er blevet *Christne*, og har i *Jesu Christi* Navn faaet den *Helligaand*, og *hvordan* det christelige

Guds-Rige er kommet til os, da veed vi heller hverken hvordan det skal forplantes og udbredes, eller hvordan det kan og skal opholdes og opblomstre. Ligesom derfor Herren sagde til sine Apostler: *I er Verdens Lys*, saaledes maae hans *Sendebud* til alle Tider, naar de har *hans Aand*, ogsaa være hans *Riges Lys* og være kloge paa Dets Hemmeligheder, saa naar nogen af os paastaaer ei blot at have *Borgerskab* i det *christelige* |A:233 Guds-Rige men ogsaa at være *Embedsmand* deri, da maa han kunne paavise baade hvoraf *Livet* udspringer og hvorfra *Lyset* oprinder, og hvordan de begge kan udvikle og klare sig i det christelige Guds-Rige. Herved vil da tillige Lyset oprinde over det christelige Guds-Folks og Guds-Riges *Skæbne* i Tidens Løb, thi naar man først kiender *Livs-Kilden* og *Lys-Moderen*, maa man kunne spore deres Vei giennem Tiderne fra Apostlerne til os, og det maa da efterhaanden klare sig, baade hvad der skjulde deres Vei og hvad der svækkede deres Virksomhed, saa de en Tidlang kunde *synes* forsvundne af Jorden, uden dog at være det og uden at have tabt Kraften til igien at aabenbare sig og til at *fornye* det *christelige* Guds-Rige i hele sin oprindelige Glands.

At det nu er *Daaben* efter Vorherres *Jesu Christi* egen Indstiftelse i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, der gjør os til *Christne* og har gjort alle dem til *Christne*, der virkelig var det, det er og har altid været en vitterlig Sag, og skal det altsaa være sandt, at *alle Christne* har *Indfødsret* i Guds Rige, da maa *Daaben* ogsaa nødvendig være den *aandelige Livs-Kilde* hvormed *Aanden* "som gjør levende" følger, saa at naar man paastaaer det første og benægter det andet, da kommer man nødvendig i Modsigelse med sig selv. Da nu *Aanden*, som gjør levende, er den samme som gjør lyst og klart i Guds Rige, saa maa *Lys-Vældet* søges og findes ved Siden ad *Livs-Kilden* i de Vilkaar, der sættes for *Daaben*, som et "Gienfødselsens og Fornylselsens Bad" med den *Helligaand*, thi *Grund-Oplysningen* om det *christelige* Guds-Rige er unægtelig den, at man maa ærlig *afsigte* Djævelen med alle hans Gierninger og alt hans Væsen, og ærlig *bekiende Tro* paa *Gud-Fader*, paa *Jesus Christus*, Hans *eenbaarne Søn* og paa den *Helligaand*, for at komme |A:234 derind: for ved *Daaben* i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn baade at faae *Liv* og *Indfødsret* deri. Da nu *Munds-Ordet*, som, selv *usynligt* og dog i en levende Skikkelse *virkeligt*, er det eneste *Udtryk*, hvori den *usynlige Aand* kan indeholdes og hvorigiennem han kan *tilkiendegive* sig, sit *Lys* og sin *Livskraft*, saa maa *Daabs-Pagtens Ord* ligesaavel være *Lysmoderen* i det christelige Gudsrige, som *Daabs-Ordet* selv maa være *Livskilden*, og her er da det faste Stade, hvorfra man kan og skal overskue det *christelige* Guds-Rige og dets vidunderlige *Skæbne* i Tidens Løb, tilsyneladende høist sørgelig, men dog igrunnen saare glædelig for os, som ikke blot har *Borgerskab* deri, men tillige *Kraft* og *Kald* til at vise *Veien*, hvorpaa, og *Midlerne*, hvorved det kan og skal stedse klarere aabenbare sig som *Retfærdighed*, *Fred* og *Glæde* i den *Helligaand*.

Denne Christi Riges Aabenbarelse som det sande, lykkelige Guds-Rige paa Jorden, den, vil man let see, er det eneste gyldige Beviis paa, baade at *Daaben* efter Herrens egen Indstiftelse er en guddommelig Livskilde, som har Lysmoderen hos sig, og at *den Daab, vi døber med, er Daaben efter Herrens Indstiftelse*, saa det var Daarskab, om vi vilde gjøre os Livet surt eller dog spille Tid og Kræfter paa skoleret at giendrive de Indvendinger, man har nemt ved at gjøre mod begge disse *Forudsætninger*; men vel er det baade ønskeligt og gavnligt at sammenstille og sammenkiæde de *Kiendsgjerninger*, der vidne om, at hvor man forkastede eller forvanskede Daaben efter Herrens Indstiftelse, der forsvandt det christelige Guds-Rige med dets Liv og Lys aldeles, men at hvor man ingen af Delene gjorde, der blev Livet aldrig saa svagt og Lyset aldrig saa dunkelt, og Vildfarelsen aldrig saa grov og mangfoldig, at jo Livet igien kom til Kræfter, at jo Lyset luede op paany, og **IA:235**at jo, som en Følge deraf, Vildfarelserne kan og maae forsvinde, og Riget efterhaanden tilbagevinde sin oprindelige Lyksalighed, Glands og Herlighed.

En saadan Sammenstilling og Sammenkiædning af de store *Kiendsgjerninger* til et sammenhængende *Vidnesbyrd* om “Rigets Evangelium,” skal aabenbar hvad man har kaldt *Kirke-Historien*, være, og hvor ufuldkomment end det *første* Forsøg, nødvendig maa blive, saa kan og vil det dog være nyttigt for den Christne Menighed i det hele, saa den bliver opmærksom paa sin Troes faste og levende *Grundvold*, og bliver sig klarere baade sin *aandelige Folkelighed*, sit Kald, sin Stilling og sit Maal bevidst, med voxende Forstand og Skriftklogskab paa Guds Rige, dets egenlige Fiender og Farer i denne Verden og dets rige, uudtømmelige Hjælpkilder, som kun behøve ret at kiendes og benyttes, for at Riget maa blomstre og alle dets Indbyggere prise sig lykkelige ved at nyde dets Frugter i Fred, hver under sin Vinstok og under sit Figentræ!

Det christelige Guds-Rige paa Jorden, med sit aandelige Liv og Lys, gjør man nemlig til en luftig *Tomhed* eller til et bælgmørkt *Virvar*, naar man forudsætter enten at den *indviede Lærestand*, eller at den *hellige Skrift*, eller at nogetsomhelst andet end Daaben efter Herrens Indstiftelse skal være Livskilden eller Lysmoderen, men naar man forudsætter, at *Daaben* som det aandelige “Vandbad i Ordet,” med sin *Pagts Ord* er begge Dele, da dages det christelige Guds-Rige for Sjælens Øie som det store *guddommelige* Vidunder i *menneskelig* Skikkelse, som det skal og maa være baade for at ligne “*Ordet* som blev Kiød og boede iblandt os med den Eenbaarnes Herlighed, fuld af Naade og Sandhed” og for hos os *Mennesker* at være et *virkeligt* og *kiendeligt* Guds-Rige med Retfærdighed, Fred og Glæde i den Helligaand!

IA:236Saasnart man nemlig forudsætter, at “*Daaben og Nadveren*”, som Vorherres **Jesu Christi** egne *Indstiftelser*, er den virkelige Stiftelse, Skabelse og Opholdelse af det *christelige* og *aandelige Guds-Rige* paa Jorden, da faaer vi først en lys og bestemt

Forestilling om *Herrens* aandelige og virkelige Nærværelse midt iblandt os, om *hans Ord til os*, som er Aand og Liv, og om hans *Gierning hos os og med os*, der svarer til hans Ord og er *kiendelig* fra al vor egen og selv fra alle hans Tjeneres og Sendebuds *Gierning*, som kun kan tjene til at sætte *Herrens* Ord i Kraft og aabenbare *hans* *Gierning*, uden hvem *vi* slet intet kan gjøre enten til Guds-Rigets Skabelse, Opholdelse eller Blomstring paa Jorden.

Herved vindes ikke blot Fodfæste til en levende Betragtning af det christelige Guds-Rige og dets Vei paa Jorden til Frelsning blandt alle Folk, men der oprinder ogsaa et stort Lys over denne Vei, som er *Herrens* eget Lys, der kan og skal oplyse os, saa det kan da ikke falde vanskeligt enten at kiende den eneste rette Vei fra de mange Vildspor, hvorpaa de saakaldte "Ledere" altid komme, naar de vil gaae efter deres eget Hoved, eller at see, *hvorledes* den rette Vei fører til Maalet.

Vi see nemlig da, at baade i det hele og i det enkelte maae vi først og fremmest have vor Opmærksomhed fæstet og spændt paa "*Daaben efter Herrens Indstiftelse*" som den guddommelige *Fødsel* af Vand og Aand, hvorved man ene kommer levende til Guds Rige og seer deri den anden, den aandelige Verdens Lys, ligesom man ved den *menneskelige* *Fødsel* af Kvinde og Mand kommer levende til *denne* Verden og seer *dens* Lys. Det falder os da paa den ene Side ligesaa lidt ind at tale eller skrive om de *aandelig* som om de *legemlig Ufødtes* eller *Dødfødtes* Liv og Levnet, og det følger paa den anden Side af sig selv, at **A:237** vi ligesaavel i det Store som i det Smaa, ligesaavel i det Hele, som i det Enkelte, komme vel ihu, at *Fødselen* er *ikke* Livets *Fuldendelse* men dets *Begyndelse*, saa at ogsaa i Guds Rige kan man komme levende til Verden, uden at opleve enten Skiels-Alderen eller Nydelsen af alle Rigets gode Ting, saa Opholdelsen, Opdragelsen og Uddannelsen er paa ingen Maade af mindre Vigtighed i det *christelige* end i det *verdslige* Liv, men af langt større, baade fordi Livet er langt dybere og fordi man langt lettere kan tage Feil ad det christelige end ad det verdslige Livs Næringsmidler og dets sunde Udvikling.

Ligesom nemlig *Daaben* efter *Herrens* Indstiftelse er den eneste *christelige Fødsel*, saaledes er *Nadveren* efter *Herrens* Indstiftelse nødvendig den eneste *christelige Livsnæring*, saa alt hvad man ellers i Christenheden har kaldt *aandelig* "Mad og Drikke", var enten, christelig talt "Stene for Brød" eller var dog kun Skygger og *Forbilleder*, som ved at gribes *istedenfor* Virkeligheden, giver Hungersnød istedenfor Mættelse, og Tæring for Næring til Væxt og Virksomhed.

Naar vi ad denne *Herrens* Vei kommer til den *indviede Embedsstand* og til den *hellige Skrift*, da fristes vi vist nok ikke til at forgude nogen af Delene enten som *Livskilden* eller som *Lysmoderen* i det *christelige* Guds-Rige, men vi skal heller ikke fattes Oplysning til at see, at begge Dele er *uundværlige* til Rigets Blomstring og til Christen-Folkets eller Menighedens Uddannelse,

alt efter *Apostelens* Vidnesbyrd, at *Hyrder og Lærere* er ligesaa nødvendige som Propheter og Apostler til Embeds-Gierningen, til Helgen-Dannelsen og den aandelige Legems-Bygning, indtil den fuldvoxne Herres Maal er naaet af Menigheden, saa *Troen* og *Erkiendelsen* falde sammen, og at *Skriften* kan og skal gjøre de troende Læsere *kloge* paa Saliggjørelsen.

|A:238Hvad nemlig den *indviede Embedsstand* angaaer, da er den paa den ene Side aabenbar det eneste *Kiendemærke* paa, at *Christi Rige*, skøndt ikke af denne Verden, dog er et *virkeligt Rige* i denne Verden, og er tillige det nødvendige *Redskab* til at holde Orden i *Riget* og til at sikkre *Folket* en jævnt fremskridende christelig Oplysning og Dannelse; men denne christelige *Embedsstand* har paa den anden Side, under Kongens *tilsyneladende* Fraværelse, en for Riget og Folket meget *farlig* Stilling, da den meget let baade kan miskiende og misbruge sin Magt og Myndighed til *Folkets* Undertrykkelse og *Rigets* Ødelæggelse, hvad Aarhundreders Erfaring kun alt for klart beviser.

Vist nok baade kan og skal den "*Hellige Skrift*" betragtes som den indviede Embedsstands Kongelige *Forskrift*, hvorefter den baade skal bedømme sin Stilling og indrette sin Virksomhed, men da det giælder om enhver Skrift, at "*Bogstaven* ihjelslaaer og kun *Aanden* gjør levende", da derhos det saakaldte "*Gamle Testamente*" eller "*Loven og Propheterne*" kun med stor *aandelig* Skønsomhed og Hjertens-Oprigtighed kan rettelig anvendes paa det *aandelige* Guds-Folk og Guds-Rige, og da endelig begge *Skriftens* Grundsprog, *Ebraisk og Græsk*, var fremmede i den største Deel af *Christenheden*, saa laae baade Faren nær, at den indviede Embedsstand kunde misforstaae Skriften, og Fristelsen var tillige stor for denne Embedsstand, der selv maatte være den hellige Skrifts Vogtere og nærmeste Fortolkere, til at skjule eller mistyde og misbruge den.

Hvor stort imidlertid end det Vilderede er, som kunde opstaae og virkelig er opstaaet i Christenheden, saa fattedes der dog ingenlunde Guds-Folket Midler til at forebygge den, ikke heller fattes os endnu Midler til at raade Bod derpaa, naar vi kun har bevaret *Herrens Indstiftelser* hos os og har *hans Aand*, der ligesaa **|A:239**vel tænder og klarer Lyset som han skaber og opholder Livet i Guds Rige, thi denne *Sandhedens Aand* giver enhver Christen den ham i hans Stilling nyttige Aabenbarelse, saa, hvis vi har beholdt *Indvielsen* med Haandspaalæggelse, vil de troende Lærere derigiennem blive oplyste til Embeds-Gierningen, og fattes vi den, vil vi oplyses til at søge den, for at Guds-Riget derved kan tilbagevinde sin tabte Orden og Skikkelse hos os.

Herrens Aand, som *Sandhedens Aand*, kiendes nemlig *derpaa* fra alle vildfarende Aander, at *han* alene vedkiender sig Herrens *Indstiftelser* med *Troes-Bekiendelsen*, levendegjør deres Ord, som Herrens eget Guds-Ord, og bygger *derpaa* som den levende og urokkelige *Grundvold*, og har vi derfor *Christi Aand*, da antager vi

ingen for Herrens *Sendebud* og *Embedsmænd*, hvor indviede og *skriftkloge* de end kan være, med mindre de *gør det samme*, og, som den *Helligaands Redskaber*, langt fra i *Herrens* eller *Aandens* Navn at paastaae eller udøve nogetsomhelst *verdsligt* Herredømme over Menigheden, meget mere paa det stærkeste fralægge og frabede sig det som aldeles uforeneligt med *Embeds-Stillingen* og *Embeds-Gierningen* i det Guds-Rige, der *ikke* er af *denne* Verden, og kan derfor lige saalidt ved *verdslige* Midler ordnes, udbredes og forsvares, som det ved dem kan skabes og opholdes.

Kan og vil saaledes den *Helligaand*, naar vi har ham, sikre os mod alle vildfarende Aander og falske Propheter, eller oplyse os til at forlade og skye dem, da kan og vil han nødvendig ogsaa sikre os mod Forfalskninger af vor *hellige Skrift* og *uchristelige* Mistydninger og Fordreielser deraf, eller veilede os til at opdage og forkaste dem, thi *Troes-Bekiendelsen* med Indstiftelsens Ord ved Daaben og Nadveren i det hele er *Prøveste* **A:240** *nen* for alt hvad der er eller kan være *christeligt*, altsaa udsprunget af den samme Aand, der i Christi Menighed aldrig taler af sig selv, men tager af *Herrens* alt hvad han forkynder ligesom han itide har indskærpet Menigheden at den ikke maa lade sig vildlede fra det *først* hørte, oprindelige Evangelium, enten ved Aand eller Ord eller Brev, eller selv ved en Apostel eller en Engel fra Himmelen.

Skiøndt derfor Herren selv har raabt Vee over dem, fra hvem Forargelsen kommer, saa maae vi dog, for *Herrens* og *Aandens* altsaa for Sandhedens Skyld, ingenlunde sige, at den indviede Embedsstands Utroskab og Lyst til at høste i Kiødet hvad der var saaret i Aanden, var *Hoved-Grunden* enten til det christelige Guds-Riges Sammenblanding med det Romerske Verdens-Rige eller til *Pavedommets Mørke* og mange Vildfarelser, og vi maae ligesaalidt sige, at de *skriftkloges Uchristelighed* var *Hoved-Grunden* til den Tvivlraadighed, aabenbare Afmagt og Verdens-Frygt, hvori Menigheden nærmest hos os nedsank, men at *Hoved-Grunden* til begge Dele enten maatte være fuldstændig *Aandløshed* eller dog en aandløs Selvklogskab og herskende *Mistillid* til Aandens Nærværelse og Kraft, der, saavidt mueligt, forhindrede hans Virksomhed og berøvede Menigheden det Lys, hvormed den kunde og skulde afværget Mørket og vogtet sig for Vildfarelsen. Med det mindste Glimt af Aandens Lys og Tro derpaa kunde man nemlig ligesaa lidt ladt sig indbilde, at *Aanden* laae begravet i *Bogstav-Skriften*, men lod sig opvække enten ved at lære Bibelen udenad eller dog ved at læse den med Kritik paa *Græsk* og *Ebraisk*, som at *Aanden* var blevet *Kiød* og boede i Steenkirken hos Paven og hans Geistlighed, og at man kunde blive hvad *Christus* kalder *aandelige uden* Tro og Daab, enten ved at beraabe sig paa *Skriften* og kalde sig selv Gudslærde (Theologer) eller ved at be**A:241**raabe sig paa *Kirken* og lade sig indvie af en *Biskop* med Haandspaalæggelse og kalde sig selv *Aandeligheden* (Geistligheden) i egen Person.

Det er altsaa igrunden Aandløsheden eller Uaanden i *christelig* Mening, der slaaer *Knuden* i den Christne Menigheds Levnetsløb, men deraf følger ogsaa, at *Herrens Aand* baade maa kunne og ville løse den, thi han, som “begyndte” den gode Gierning hos Menigheden, maa ogsaa “fuldføre” den til Vorherres *Jesu Christi* Dag, og det hos den *selvsamme* Menighed, da Guds aandelige Rige, det virkelige Himmerig paa Jorden ligesaa lidt kan *overgaae* til *noget andet* Folk, som det kan *forgaae*. Om ikke før, saa *nu*, da alle *Folke-Aander* kun med meer eller mindre Kraft og Klarhed vaagner, nu maa den *Christne Menigheds Aand* ogsaa vaagne, som *Guds-Folkets Aand*, og med tilsvarende *folkelige* Kiendsgierninger bevise, at han er *den Aand*, som gjør *levende* i *Sandhed* og Kiærlighed!

Naar man nu veed, at hos ethvert Folk, hvis Aand har hvad man kalder slumret en Tidlang, mens Folket var nærved reent at glemme sig selv og sin Fortid og at foragte sit Modersmaal, der maa Aandens saakaldte Opvaagnelse først give sig tilkiende ved en *Oplysning*, der gjør Folket opmærksomt paa sig selv, vækker dets store Minder og bevæger sig med forbausende Liv, Kraft og Skønhed paa *Modersmaalet*, naar man veed det, da veed man ogsaa, at en *saadan Oplysning* maatte endnu langt nødvendigere være den christelige Folke-Aands første Bedrift, da det *aandelige* Guds-Folk i denne Verden, netop fordi det *ikke* er *af* denne Verden, og har af den ei det mindste at hælde sit Hoved til, har mindre af Jorden end “Fuglen i sin Rede og Ræven i sin Grav”, saa at ikke blot al Snak om “det hellige Land med Herrens Grav” som Christen-Folkets *jordiske* Fæderneland, om *Latinen* som dets hellige *Kirke* [A:242](#) *sprog*, og om *Pavedømmet* som dets hellige Forfatning (Hierarki) er lutter Papisteri, men selv naar vi kalde *Kirkegaarden* “*christen Jord*”, da er det kun en *papistisk* Talemaade, som Aanden, langtfra at bygge det mindste paa, lærer os at aflægge.

Herved mindes vi saakaldte “*Lutheraner*” som har bevaret *Herrens Indstiftelser*, nødvendig om den saa kaldte *Lutherske* *Reformation* i det sextende *christelige* Aarhundrede, der vel var langt fra selv at være en fuldstændig *Fornyelse* af det *aandelige* Guds-Rige, men var dog en aandelig *Nytænding* og *Lysmesse* dertil, som viser os baade *Ligheden* og *Forskiellen* mellem Guds-Folket og Verdens-Folkene, Guds-Riget og Verdens-Rigerne, som begge maa staae os klarlig for Øie, baade naar vi skal blive kloge paa Guds-Rigets Skæbne i Tidernes Løb og kloge paa dets virkelige Fornyelse i Tidernes Fylde.

Hvad nu først *Ligheden* angaaer, da følger det af sig selv, at da “*Himmeriges Rige*” paa Jorden, som Herren har lært os, kan lignes ved *alle menneskelige* Forhold, saa maa det allerbedst kunne lignes ved et *jordisk Rige*, som det selv er, kun ligesom den *Menneske-Søn*, der er dets *Konge*, undfanget ved den *Helligaand* og overskygget af den Høiestes Kraft.

Derfor skal det christelige Guds-Folk med sit lille “*Himmerig* paa Jorden” som er “*Retfærdighed, Fred og Glæde* i den

Helligaand,” *lignes* ved et Folk af denne Verden, som beboede en yndig, frugtbar Dal imellem høie Bjerger, forsvarede den med Heltemod, og efterstræbde med Held Retfærdighed, Fred og Glæde i *deres Aand*. Det samme Folk fik nemlig engang Lyst til at *indtage Verden*, forlod sin yndige Dal og indtog det ene Rige efter det andet, kaldte dem op efter sig og paatvang dem, saavidt mueligt, sit *Modersmaal*, sine Love og Skikke, men forlodes af sin Aand, udtømde sine [A:243](#)Kræfter og fælde dybt, at det ligesaalidt nytter et Folk som en Enkeltmand at vinde al Verden, naar det taber sig selv. Da aabenbarede Folkets Engel eller Folke-Aanden sig for de faa Efterlevende af Heltefolket, opfriskede Mindet om dets Guldalder, oplyste dem om Grunden til deres Ulykke og førde dem tilbage til deres lille, yndige Fæderneland, hvor de paany opvoxde til et heelt Folk, trodsede alle fiendlige Angreb, forklaredes i Folke-Aanden og opelskede alle de paradisiske Frugter, som den mageløs gode Jord var skabt til at bære: tredive og tresindstyve og hundrede Fold.

Dette er Lignelsen, og Forklaringen, seer man let, gjør sig selv, naar det *Sidste* skeer, hvad vist nok ikke timedes enten *Perser*, *Græker*, *Romere* eller noget Verdens-Folk, der blev mægtig og berømt, men er dog i vore Dage *Jøders*, *Grækere* og *Danskeres* og alle gamle Menneske-Folks Ønske, og maa nødvendig lykkes det *aandelige* Guds-Folk, der i sin dybeste Fornedrelse dog skal lignes ved en *Agern*, der saaer sig selv, ja, maa være den sande *Palmefugl* (Phønix) der opstaaer af sin Aske; thi i denne *Uforgængelighed* og *Udødelighed* maa netop *Forskiellen* mellem Guds-Folket og Verdens-Folkene klarest aabenbare sig.

Forskiellen er nemlig den, at fordi den Christne Menighed er et *aandeligt* Folk og fordi dets Aand er Guds egen og Sandhedens Aand, saa kan Folket aldrig, saalænge det er til, enten være *aldeles* aandløst, eller fattes *Livskraft* til at reise sig af alle Fald, fornye og forklare sit Levnetsløb. Dette Folks *jordiske Fæderneland* er nemlig det *troende* Hjerte i Støv-Menneskets Barm, der vel kan blive saa ødelagt, at man har ondt ved at finde enten *Blomst* paa *Haabets* eller *Frukt* paa *Kiærlighedens* Plantning, men holder dog aldrig op at være “den gode Jord” som skal bære hundredefold Frukt. Folkets [Mo|A:244](#)*dersmaal* er *Troes-Bekiendelsen* ved *Daaben* og det deraf udspringende *Kirkesprog* til Evangeliets Forkyndelse, og det er en Gru at see, hvor forvansket, hvor tomt og vandet dette Sprog engang var blevet, da *Troes-Bekiendelsen*, som er dets Kierne, sank i Foragt, som noget, der kun passede i *Børns* og *Bønders* Mund, men hvor *Troes-Bekiendelsen* er ærlig meent, vedbliver den dog ikke blot at være Christen-Folkets usvigelige *Kiendemærke* blandt alle Folk, men ogsaa at være *Folke-Aandens* Høisæde, som Troen aldrig finder tomt. Endelig er Rigets Forfatning *Herrens Indstiftelser* og den derpaa byggede *Indvielse* af hans *Embedsmænd* som *Aandens* Redskaber, og det er vanskeligt at sige, om Riget har lidt mest ved Embedsstandens Utroskab og Herskesyge eller ved Ringeagt for den, men hvor *Herrens Indstiftelser* som *Grund-Forfatningen* er

bevaret, der kan og vil det Øvrige, som et Værk af den altid nærværende *Aand* ogsaa bringes i Orden.

Denne Oplysning om den Christne Menigheds *Folke-Lighed* er vel paa en Maade ny, men dog kun fordi den har været længe glemt, thi Ligheden følger jo ligefrem deraf, at den Christne Menighed skal *virkelig være* det Guds-Folk, som havde sit *Forbillede* i det *Jødiske Folk*, og Glemselen deraf er selv et Beviis paa denne Folke-Lighed, thi Erfaring lærer, at alle Verdens-Folkene har i deres *Mellemtid* eller *Middelalder* været nær ved at glemme sig selv, skøndt de *aabenbar* havde *Fæderneland*, *Modersmaal* og *Forfatning* tilfælles, ligesom enhver af os Mennesker i den Alder da han gifter og bosætter sig, over sine andre Tilbøieligheder, sine egne Sysler og nye Forbindelser, fristes til at glemme sit Folk og sin Faders Huus, sine Sydskende og Barndoms-Venner. Denne Fristelse til at glemme sig selv som det *aandelige* |A:245| *Guds-Folk* maatte nemlig for den Christne Menighed være endnu langt større i *dens Mellemtid*, fra *Augustin* til *Luther*, da dens folkelige Baand var “Guds Hemmeligheder,” og det falder saa fattigt at *laane Huus* og *Tungemaal* overalt hvor man kommer, at Fristelsen var meget stor for Menigheden til at glemme *sin* Folkelighed over *Romer-Riget* med et christeligt *Skin* og med et *Verdens-Sprog* (Latinen) der syntes at kunne gjøre alle andre *Tungemaal* til *Kirke-Brug* overflødige. Da nu imidlertid den *Christne Tro* er en *Hjertesag* og Hjertet i sit Inderste kun røres ved *Modersmaalet*, saa maatte *Sandhedens Aand*, saasnart *Opvækkelsen* skedte til et “nyt Levnetsløb,” ogsaa aabenbare hvad han alt havde viist paa den store “*Pindsedag*,” da han gav Apostlerne at udtale Guds store og underlige Ting paa *alle Folks Tungemaal*, og ved denne Aabenbarelse maatte der tillige oprinde Lys over Menighedens aandelige Folkelighed, om det end som ethvert *Morgengry* var dunkelt, og maatte føre til æventyrlige Drømme, saalænge de Verdens-Folk, hos hvem Menigheden laante Herberge og Tungemaal, ikke var gaaet i dem selv og havde besindet sig paa *hvad* det *menneskelig* talt vil sige at være et *eget Folk* og have et *Modersmaal*, som der er Aand og Liv i, thi før kan de umuelig fatte *hvad* det samme, *guddommelig* talt, har at betyde.

For da rigtig at kunne komme til den *Lutherske Reformation*, og see baade hvad den var og hvad den førte til i *christelig* Henseende, maae vi lægge vel Mærke til alt *Menneskeligt* og lægge særdeles Vægt paa *Folkenes Modersmaal* som det eneste levende Redskab saavel for den Christne Menigheds som for deres egen *Aand*, som Apostelen skriver, at “*Guds*” Aand vidner med “*vores*” Aand, at vi er Guds Børn, thi det |A:246| er igrunden soleklart, at ligesom Udtrykket “*Guds Børn*” vilde være os en tom Lyd, naar vi ikke kiendte noget til “*Menneske-Børn*,” saaledes vil Udtrykket “*Guds Aand*” ogsaa være os en tom Lyd, naar vi ikke veed af nogen “*Menneske-Aand*” at sige. Da nu den Christne Menigheds *Mellemtid* falder i hele Menneske-Slægts *Middelalder*, da alt *Aandeligt* var

en “mørk Tale,” og da *Romerne* aldrig havde været stærke i *Aand* og deres *Tungemaal* (*Latinen*) var udviklet i en aandløs Retning, saa havde aabenbar den Christne Menigheds *Aand* saa store *Bjerge* at flytte, at Menighedens *aandelige* Opvækkelse i *Nytaarstiden* er det største af alle de *Tegn*, hvormed dens *Aand* har aabenbaret sin Herlighed, saa hans *Disipler* kan troe paa ham.

Hvad jeg skrev, det skrev jeg, sagde *Pilatus*, da han i *Indskriften* over *Korset* havde kaldt *Jesus Konge* paa “*Ebraisk, Græsk og Latin*,” men hvad han ikke vidste, var, at *Vorherre* havde “en *Finger*” med i *Indskriften*, saa det blev virkelig paa *disse tre* *Tungemaal* *Jesus* af *Aanden* udraabtes til *Konge* i *Sandhedens Rige*, men *Aanden* havde dem naturligviis ikke til *levende* Brug et *Øieblik* længer end de tilsvarende *Folk* var *aandelig* ilive, og i *Nytaars-Tiden* er det ganske andre *Tungemaal*: det *Engelske, Tyske og Danske*, hvori *Guds Riges* *Evangelium* er forkyndt med *Aand* og *Liv*, saa det er klart, at der i *Mellemtiden* maa have fundet en *Overgang* *Sted*, fra den *gamle* til den *ny* *Christenhed*, som vel maa kaldes det særeste *aandelige* *Underværk* i *Tidens Løb*, da det synes skeet uden *Aand* og *dog*, som umuelig uden en *ny Skabelse*, maa have udkrævet *Guds Aands* fulde *Kraft*. At nu *Overgangen* begyndte ved *Evangeliets* *Forplantning* fra *Rom* til *Engelland* i det *syvende* *christelige* *Aarhundrede*, men fuldendtes først ved den *Lutherske Reformation* i det *sextende* *Aarhundrede*, det er en *Kiendsgierning* der beviser sig selv, thi det var aabenbar *Anglerne*, som baade dristede sig til at gøre deres eget *Tungemaal* til *Kirkesprog* og *Skriftsprog*, og som blev nye *Kirkefædre* og *Læremestere* for det *Sachsiske* *Tydskland* og vort *Norden*, mens det vel endnu er en *Hemmelighed*, *hvordan Anglerne* i *Mellemtiden* blev netop *saa* *bekvemme* *Redskaber* for den *Christne Menigheds* *Aand*, som de blev, og hverken meer eller mindre. Naar vi imidlertid kun er oplyste af *Aanden* til paa den ene *Side* at see hans uopløselige *Forbindelse* med *Daabens* og *Daabs-Pagtens Ord*, og til paa den anden *Side* i de *Gothiske* *Folk* og *Tungemaal* at see de *aandelige* *Sildefødinge*, som *Gud* fra *Arildstid* havde forberedt til at være de nye *Udvalg* til *Hans Folk*, da lysner det dog kiendelig over det vidunderlige *Kredsløb*, hvorigiennem *Guds-Folket* nærmer sig sit *Maal* og sin *Forklaring*.

Til historisk at følge og efterhaanden at forklare dette *Kredsløb* har *Herren* ogsaa selv veiledt os ved sin *Aabenbaring* for *Johannes* og sine *Sendebreve* ved hans *Haand* til de “*syv Menigheds-Engle*” thi det følger af sig selv, at de *syv Menigheder*, som lignes ved *syv* *Guld-Lysetager*, hvorimellem *Herren* vandrer med *Syustjernen* i sin *Haand*, er ligesaamange *Hoved-Afdelinger* af den “*hellige, almindelige Folkesamling*” eller det *aandelige* *Guds-Folk*, og *Himmel-Brevene* til deres *Aander* giver hver af dem et eiendommeligt *Præg*, som vi let gienkiende i det store *Levnets-Løb*, naar *Aanden* først har oplyst os om at vi skal fæste vort *Øie* paa de “*Stammer og Tungemaal*” der i *Tidens Løb* har været *Evangeliets*

ypperste Redskaber og hvad man menneskelig talt maa kalde "Rigets Styrke."

|A:248 At nu disse syv Menigheder af *Herren* selv lignes ved "*Lyse-Stager*" skal blandt andet lære os, at det er Arten, Graden og Farven af den aandelige "Oplysning," der *kiendelig* adskiller de syv Stammer i Guds-Riget, hvor *Herren, Troen og Daaben*, saavel som *Aanden*, altid er de samme, skøndt den aandelige Oplysning naturligviis hos *Christne*, som hos alle Mennesker, hænger paa det nøieste sammen med og beroer paa Livs-Varmen og Livs-Erfaringen, og ved denne Ledetraad kan vi da ikke blot finde Vei fra det apostoliske Himmellys midt ind i Pavedommets Mørke, men ogsaa finde Udveien af dette Mørke og Hjemveien til det apostoliske Lys. Naar vi nemlig, oplyste af Herrens Aand, sammenligner *Apostel-Breve*, som Speilet for den *første* eller *ebraiske* Menigheds Oplysning, med Skrifterne af de *græske* og *latinske* Kirkefædre, da seer vi strax, at det "lakker ad Aften" saa det blev Morgen og det blev Aften den første Dag, uden at vi kan fatte, hvor *Dagen* blev af, førend vi lægger Mærke til, at den første Menigheds *Lyse-Stage*, som der staaer i Himmelbrevet, virkelig *borttoges*, da *Jerusalem* forstyrredes og det *ebraiske* Kirkesprog *uddøde*. Dette klarer derimod Sagen for saavidt, at vi maae finde det rimeligt nok, at *Græker* og *Romere*, hvis folkelige Levnetsløb var langt fra at ligne *Israels* og hvis Tungemaal var ligesaa langt fra at være udviklede af den samme Aand, ei nær i samme Grad, som de ebraiske *Christne* kunde fatte Guds Aand og giennemskinnedes af Himmellyset til at skue Guddoms-Glandsen i Guds-Billedets Aasyn.

Naar vi da seer Aften-Solen kaste sine sidste Straaler paa Kirke-Vindvet hos *Augustin*, da overrasker Nattens indbrydende Mørke os ikke, men vel maae vi, ved at sætte os i de Disiplers Sted, som med Gru saa Natten komme, forbausede spørge: *hvor* vil Herren **|A:249** *hen?* hvad vil han nu gjøre, han, som selv har sagt: der kommer en Nat, da *ingen kan arbeide!*

Os, som har oplevet den sjette Dag i Herrens Uge, os svarer imidlertid den *fjerde* Menighed, som Herren i sit Sendebrev lovede "*Morgen-Stjernen*" saaledes: *her* vil Herren hen at lovsynges paa "*Øerne i Havet*," og denne Overgang fra den *gamle* til den *ny* Christenhed, fra *Rom* til *England*, netop paa samme Tid, som den falske Prophet opstod i Arabien til at nedtrampe og besmitte *Jerusalem* med den hellige Grav, eller hele den gamle Christenhed, denne Overgang ligner virkelig en *Nattevandring* ved *Nordlys*, men at dog *Herrens Aand* fulgde med, det blev klart, da det christelig dagedes paany i den *Sachsiske* Menighed, som var en *Datter* af den *Angelske*.

Denne *Sachsiske* Menighed, der ved Morten *Luther* aabenbarede sig som den *femte* af de Syv, er os *Lutheraner*, som har bevaret Troen og Herrens Indstiftelser, saa velbekiendt, at vi sagtens maae vide, baade hvad den var og hvad den ikke var, hvad der skedte og hvad der ikke skedte i den. I sit Sendebrev til dens

Engel siger Herren, at den havde Ord for at *leve*, skøndt den var *død*, og det er en Sandhed, som trænger til Marv og Been; thi baade *Opvækkelsen* og *Oplysningen* var øiensynlige *Livstegn* og dog var der en Dødhed baade i Oplysningen og den saakaldte levende Christendom, baade i Livs-Anskuelsen og Levnets-Løbet, som snarere syndes at bevise Umuligheden end Virkeligheden af det guddommelige Menneske-Liv, som *Jesus Christus* vilde aandelig fremdrage og fuldføre i sin Menighed.

Seer vi imidlertid, som vi skal, ikke blot paa, hvad den *Lutherske Reformation* i sig selv var, men hvad den forudsætter og hvad den fører til, da kan vi umuelig skatte den for |A:250| høit, thi det Lys den tændte baade over Apostel-Skriften og over hele Pavedommets Mørke, forudsætter aabenbar den *helligaands Nærværelse* baade med Liv og Lys, og vi, som ved den lutherske Oplysning har fundet baade *Livskilden* og *Lysmoderen* i Herrens Munds-Ord ved *Daaben*, vi seer let, at den *Lutherske Reformation* virkelig vil føre til hvad den udraabte: til *Fornyetelsen* af den *apostoliske Christendom*, saa man kan læse i Bogen og see, det ene fattedes ikke det andet, fordi *Herrens Mund* har talt det, og hans *Aand* har samlet det. Sagen er da kun den, at det første Trin opad Stigen i den *ny* Christenhed maatte svare til det *sidste* Trin nedad Stigen i den *gamle* Christenhed, som man jo strax kunde see, at *Luther* svarede til *Augustin*, saa de to følgende Trin er den *sjette* og *syvende* Menighed forbeholdne.

(sluttes).

|A:257

Indledning

til

Kirkehistorien som Guds-Rigets Speil

(af N. F. S. Grundtvig).

(sluttet).

Her staaer vi da, med de *fem* Menigheders Levnetsløb bag os, og med den *dansk-nordiske* Menigheds lige for os, saa nu veed vi, baade *hvor* vi kom *fra*, og *hvor* vi skal *hen*, baade hvor Guds-Riget er, og hvilke Hjelpemidler der maae benyttes og hvilke Hindringer der maae ryddes af Veien, for at Riget kan blomstre med

Retfærdighed, Fred og Glæde i den Helligaand, — saa vi, som veed det, er at prise lykkelige, *naar* vi gjør derefter. Vel maae vi nemlig ikke gaae strængt irette med vore *lutherske* Fædre, som gjorde hvad de kunde, og gjorde det første Skridt som koster, til at komme ud af Middelalderens Virvar og i Aanden at komme tilbage til den apostoliske Christendom, men for Guds-Rigets og vor egen Skyld maae vi dog bemærke og indskærpe, som der staaer i Sendebrevet til den femte Menigheds Engel, at den *fuldførte* ingenlunde sin Gierning for Gud, men at den sov ind ved Middagstid, og blev derfor ogsaa, som Herren truede med, ved høilys Dag bestjaalet hardtad for alt hvad den eiede, saa deri maae vi endelig speile os, være aarvaagne og arbeide mens det er Dag, “for at ingen skal tage vor Krone!”

Uagtet nemlig ved den lutherske Reforma|A:258tion det store Lys, som er Herrens, virkelig oprandt baade over den “*Hellige Skrift*”, og over Middelalderens Virvar, saa gik det dog aabenbar skiævt baade med Skriftens og Menighedens *Oplysning*, saa det seer omtrent ud, ligesom vore hedenske Fædre drømde om Lysets Vildfarelse i “Tidens Fødsel,” da Soel ikke vidste, hvor Salen var hendes, og Stjerner ei vidste, hvor Stedet var deres, og Maanen ei vidste, hvad Magt der var hans! At saaledes det christelige *Guds-Rige* er af *aandelig* Art, saa Herren bruger ingen *anden Statholder* end den *Helligaand*, og at *Aanden* udretter hele den gode Gierning til Rigets Blomstring og Folkets Lyksalighed ved “*Ordet og Troen*,” saa at ogsaa ved Herrens egne Indstiftelser, som Saligheds-Midler, beroer hele Virkningen paa Guds-Ordet og Menneske-Hjertets Tro; at hele det Guds-Ord, der skal forherlige den *ny Pagts* Dage, ingenlunde maa betragtes og tages som en “*Lov*” men som et “*Evangelium*”, og at endelig dette *Evangelium* skal forkyndes *frit* paa hvert *Folks* eget Modersmaal; see, det er aabenbar ligesaavel *Forudsætningerne* ved den *christelige Oplysning*, som det er *Grundsætningerne* i den *Lutherske Lærdom*, men *Anvendelsen* paa *Livet* udeblev hardtad ganske, saa det syndes, som *Lyset* kun vilde svæve i Luften og overlade *Livet* til sig selv og til Juristerne, altsaa til Mørket og den aandelige Død.

|A:259 Vi *danske* Christne, som troskyldigst fulgde de *lutherske Skriftkloge*, fandt os derfor efter *trehundrede* Aars Forløb snart værre farne end vore Fædre midt i Pavedømmets Mørke, thi de *Skriftkloge*, som modsagde sig selv og bestred hinanden, paastod at *deres Mening*, det var *Aanden*, og *deres Skrift*, det var *Ordet*, som *Troen* skulde fæste sig til, og *deres Pluddervælsk* skulde vi allesammen lære som den aandelige Verdens eneste Tungemaal, og skulde saa for Resten ved “*Daaben og Nadveren*” rette os efter den *verdslige Øvrigheds* Forordninger, som raadte for *Kirke-Skikkene* og for hele den *udvortes* Gudsdyrkelse.

Her var gode Raad dyre, og selv, naar vi har fundet *Aanden*, som ikke taler af sig selv, men tager af Herrens, og har med det samme fundet *Ordet* til os, som er “*Aand og Liv*” for *Troen*, og

opdage da lettelig Guds Vei paa Jorden fra Apostlerne til os og Hjemveien fra os til dem, da kan det endnu synes et stort Spørgsmaal, *hvad* herved er at *giøre*? da den eneste Udvei af det gruelige Virvar synes at være en *Udtrædelse* af den saakaldte “*Stats-Kirke*”, som dog igien har sine store Betæneligheder, men naar vi først af Erfaring har lært, at “*Herren*” er vor Frelses Gud, hos hvem der er *Udvei* fra *Døden*, da lade vi det rolig være Verdens Sag, om den vil udelukke os af Synagogen eller taale os derinde, da vi i begge Tilfælde maae stræbe med Læmpe at løse de unaturlige Baand mellem Guds-Riget og Verdens-Rigerne og sætte den *christelige* Oplysning i Kraft til Livets Bevarelse og til Folkets Væxt i Vorherres *Jesu Christi* Naade og Kundskab.

Idet vi nemlig *levende* tilegne os den *lutherske Oplysning*, at det er *Evangeliets* fri *Forkyndelse* paa Folkenes *Modersmaal*, med *Daaben* og *Nadveren* efter *Herrens Indstiftelse*, hvorpaa *Guds* **A:260**Riges Velstand beroer, da kan vi umuelig tage det saa luftig og løselig med disse Ting, som det hidtil er skedt, men maa paa en eller anden Maade virkelig *frigiøre* Evangeliets *Forkyndelse* og de saakaldte “*Sakramenters*” Brug, da det ikke blot er nødvendigt til Guds Riges Aabenbarelse og Velstand, men flyder nødvendig af den “*Sanddrøhed*” som han, der er *Sandheden* selv, og hans Aand, som *Sandheds-Aanden*, ubetinget forudsætter hos Menigheden og udtrykkelig *kræver* ved *Daaben*. Al verdslig *Tvang* og *Hverving* enten til at modtage *Daaben* eller til at *forkynde Evangelium* er nemlig herved udelukt, og, som Herren melder i Sendebrevet til den sjette Menigheds Engel: den Dør, som han, der har Davids-Nøglen, lukker, kan ingen aabne, saalidt som nogen kan lukke den Dør, han i *Daaben* har aabnet til Guds Rige, for hver den, som troer hvad vi alle ved *Daaben* skal bekiende.

Da nu *Confirmations-Tvungen*, *Sognebaandet i aandelig* Heenseende, *Latinskole-Dannelsen* for *Evangeliets* *Forkyndere* paa *Modersmaalet*, og *Forpligtelsen* paa *andre* Bøger end *Propheters* og *Apostlers*, er lige saa utaalelige for *Herrens Aand* og hans oplyste Menighed, som *Tvangs-Daaben* og *Daabs-Tvungen*, saa vil den *sjette* Menighed neppe i sin Time kunne strække sig videre end til at faae alle disse udvortes *Hindringer* for Guds Rige og det *christelige* Liv ryddet afveien, og til at vise Verden, hvad *Ordet* med *Troen* og *Daaben* formaaer til *Gienfødelse* af Guds-Folket og *Fornyelse* af Guds-Riget i den *Helligaand*, men den kan da ogsaa rolig overlade *Fuldførelsen* af den gode *Gierning* til den *syvende* og *sidste* Menighed. Der staaer nemlig ikke blot skrevet, at skøndt Herren og *Aanden* er altid de samme, saa er dog *Tjenesterne* og *Naadegaverne* forskellige, men den *Oplysning* af Menighedens vidunderlige *Kredsløb*, som netop **A:261**hører til den *sjette* Menigheds *Dagværk*, vil klarlig vise, at de *indvortes* *Hindringer* for den *christelige* *Fuldkommenhed* kun *stykkeviis* lade sig bortrydde, og at dog kun i samme *Grad* Guds-Rigets uudtømmelige *Hjælpkilder* aabne sig og strømme rigelig, saa intet spildes.

Det er nemlig naar *Evangeliets fri Forkyndelse* paa alle Folks *Modersmaal*, *Daaben* efter Herrens Indstiftelse, og *Indvielsen* til Lære-Embedet i Menigheden, er kommet i sin rette christelige Orden og Sammenhæng, egenlig *Nadveren* efter *Herrens* Indstiftelse, hvorom det gjælder, thi *Nadveren* er det jo, der i Christi Kiærlighed skal *forene* Herren med sin Menighed, Kongen i Guds Rige med sit Folk, og denne Forening er jo igien Vilkaaret for den fuldkomne Kiærlighed i alle Maader og alle Retninger, ligesom denne Kiærlighed er Moderen til alle hans Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit vidunderlige lys. At nu "Herrens Bord" aldrig kan holdes saaledes i Ære, som det efter Herrens Indstiftelse skulde, uden hvor Menigheden er *advortes* skarpt adskilt fra Verden, det er klart nok, men det er endda det mindste, thi de *indvortes* Hindringer for *Nadverens* guddommelige Virksomhed er saa mange og store, at det er intet Under, *de* kun seent overvindes, og at det selv i den *syvende* Menighed kun med Møie vil lykkes, seer vi af Herrens Sendebrev til dens Engel, hvor det blandt andet udtrykkelig hedder: see, jeg staaer for Døren og banker, dersom nogen hører min Røst og lukker op, da gaaer jeg ind til ham og da skal jeg holde *Nadver* med ham og han med mig.

Hermed staaer nu baade *Hyrde-Embedet*, (Bispedømmet), den oprindelige Confirmation eller Bekræftelse af Aanden, med hele Levnetsløbets og Skrifternes fulde Forklaring i allernøieste Forbindelse, og da vi ikke engang veed Rede til alt hvad vi fattes, kan vi endnu mindre tage os for at afhjælpe Savnet, men maa over|A:262lade det til *Herren* og *Aanden*, som, naar Timen kommer, vil have sine Redskaber dertil ligesaa kiendelig tilstæde og saa tilstrækkelig oplyste, som han altid har til hvad han vil have udrettet.

Hvorfor endelig et saadant Kredsløb skulde og maatte finde Sted, det er vist nok et Spørgsmaal, vi ligesaalidt skal paatage os at besvare, som, *hvorfor* Verden maatte staae *saalænge*, inden Frelseren kom i Tidens Fylde, men jo bedre Forstand vi faaer paa Menneske-Livet og paa Slægtens store Levnets-Løb, des mere vil det lysne over Menighedens Kredsløb, som ligesaa nødvendigt, naar *Evangeliet* skulde levende forkyndes og Ordets Sæd bære sin Frugt hos "alle Folk", som for at Menigheden kunde naae sit Maal, som er det fuldvoxne Guds-Menneskes Maal, hvor *Tro* og *Erkiendelse* blive til eet, ligesom de var hos den fuldvoxne *Menneske-Søn*, da den Himmelske Fader aabenlyst vedkiendte sig ham, som sin elskelige Søn, i hvem han finder Velbehag!

Vi maae nemlig komme ihu, at naar *Jesus* ikke blot skal være den *Christus* (Messias), som Israel med Propheterne ventede, men svare til sit Navn, som "*Verdens Frelser*", og naar "*Guds-Mennesket*" virkelig skal gienfødes og forklares i hans troende Menighed, og naar denne Menighed i sig skal forene Blomsten af alle Folk under Himmelen, Kiernen af hele Menneske-Slægten; da maa *Jesus Christus* i alle Maader *aandelig* være den "*anden Adam*",

og hans Menighed, som “Kiød af hans Kiød og Been af hans Been” *hjertelig* være den “*anden Eva*,” alle de “Levendes Moder,” og ligesom Slægtens gamle Levnetsløb maa aandelig gientage sig i hans Menigheds, kun med den væsenlige Forskiel, at den “anden Adam” *ikke* syndede, saaledes maa ogsaa hele Menneske-Slægtens *senere* Levnetsløb *hjertelig* indflettes i hans Menigheds, som det ogsaa er indlysende, at Livet *efter* |A:263|Christi Fødsel kun er *menneskeligt* hvor hans *Evangelium* faaer Indpas.

Fra dette Stade kommer vi da ogsaa til en langt mildere Bedømmelse af Menighedens Sammenblanding med Verdens-Folkene i Kirke-Stat og Stats-Kirker, forsaavidt den ikke førde til en Opgivelse eller Forvanskning af Herrens egne Indstiftelser, som er Fornægtelse eller Bespottelse; thi ligesom Aanden allerede ved Apostelen *Paulus* yttrede sin Frygt for at den *anden Eva*, ligesom den første, vilde lade sig forføre af Slangens Træskhed, saaledes kan vi vide, at dette *Menighedens Syndefald* var, efter Omstændighederne, uundgaeligt, og maatte tjene til, at alt det Fortabte af Menneske-Byrd blev fundet og frelst, og alt Menneskeligt benyttet til at naae Forklarelsens høie Maal. Saaledes kommer Guds-Rigets *aandelige* Paradis til at staae os for Øie hos den *apostoliske* Menighed baade *først* og *sidst*, efter Herrens Ord i Sendebrevet til den *første* Menigheds Engel: den som seirer vil jeg give at æde af “*Livets Træ*,” som er midt i min Guds Paradis, saa *Christen-Folkets* Levnetsløb kommer i *Aanden* til at forklare hele *Menneskeslægtens* Vandring fra det tabte til det fundne Paradis.

Naar vi saaledes paavise Christendommens og den Christne Menigheds menneskehistoriske og verdenshistoriske Kald og Virksomhed, da mener vel den verdslige Viisdom, at vi aabenbar overskrider de christelige Enemærker og kan gribes paa færsk Gierning, som *aandelige* Freds-Forstyrre, der med vort Sværmeri vil ødelægge Verden, eller dog, imod dens Villie, skabe den om til et Paradis for det saakaldte “hellige Guds-Folk,” men naar vi kun paa det strængeste afholde os fra at anvende eller anbefale *verdslige* Midler til det *christelige* Øiemeds Opnaelse, enten i det hele eller i det enkelte, da har vi nemt ved at bevise vor Uskyldighed og paa den mest indlysende Maade ind|A:264|skærpe, at *naar*, som vi udraaber, Vorherres *Jesu Christi* Navn virkelig er det eneste under Solen, hvori hvert enkelt Menneske kan finde Hvile, frelse sin Sjæl og vinde Livets Krone, da maa det nødvendig ogsaa kun være i *dette Navn*, at hele *Menneske-Slægten* kan opreises af sit dybe Fald og naae sit høie Maal, som er *Forklaring* og evig Besiddelse af Jorden i Samfund med Himlen, ligesom der staaer skrevet: vi forventer en *ny Jord*, som kun Retfærdighed beboer, saa at, hvis vi vilde paastaae det første og dog benægte det andet, da gjorde vi os skyldige i klar Selv-Modsigelse, da giendrev vi os selv.

Hvor urimeligt det derfor end kan falde, at netop nu, da den verdslige Viisdom midt i den saakaldte Christenhed synes afgjørende at have brudt Staven over den *Christne Tro* og det

christelige Haab, nu skal dog Christendommen blot ved *aandelige* Midler overvinde Verden og forberede dens Forvandling til et menneskeligt og christeligt eller rettere: et *christen-menneskeligt* Paradis, saa er vi som Christi Sendebud og Embedsmænd dog nødt til ikke blot at paastaae og forkynde det, men af al vor *aandelige* Magt og Styrke i Herrens Lys at arbeide derpaa, uden at ændse den Spot og Latter, der naturligviis voxer, jo sikkrere den verdslige Viisdom bliver i sin Sag, jo mindre verdslig Udstrækning den saakaldte Christenhed har, og jo færre Bekiendere Christi Evangelium faaer. Føler vi os imidlertid kun besjælede af *Christi Aand*, og uden det var vi jo, efter egen Bekiendelse, *ikke hans* Disipler og Embedsmænd, da vil den verdslige Viisdoms Spot være os let at bære, da det i *aandelige* Ting jo slet ikke kommer an paa *Udstrækning*, men paa *Indvirkning*, og da hverken *Sandheden* eller *Kraften* af den christne Tro og det christelige Haab beroer paa *Tallet*, men paa *Ægtheden* af dem, der bekiende den stærke Tro og nære det store Haab, |A:265saa at Sandheden deraf har aldrig været saa indlysende og Kraften aldrig saa forbausende, som da *Jesus Christus* som Menneske-Sønnen var ene om dem begge.

Naar man derfor, som herefter vil blive meget sædvanligt, fremstiller eller rettere tilsidesætter og afviser hele vor Betragtning af det *christelige* Guds-Rige, der *ikke* gaaer *Opløsning* men *Forklaring*, *ikke Endeligheden* men *Evigheden* imøde, som om det kun var en *poetisk* Anskuelse af samme Art, som Oldtidens *Myther* og nærmest beslægtet med den *Nordiske Mythologi*, der ogsaa er en poetisk Anskuelse af Menneske-Slægtens Levnetsløb, der skal føre til Forklaring og til en heel Verdens-Fornyelse, da indrømmer vi strax den overfladelige Lighed, som en Nødvendighed, fordi Christendommen i alle Maader maa være ligesaa *menneskelig*, som Vorherre *Jesus Christus*, der var et sandt Menneske i alle Maader som en af os, men føie blot til, at ligesom han var *uden Synd*, saaledes er hans Lærdom *uden Feil*, hvad der netop hæver hans Anskuelse ligesaa høit over enhver anden, som han var ophøiet over alle sine Med-Mennesker, og havde *Guds Aand* hvilende hos sig med Almagts-Virkning baade i ham og hans Ord.

Det er saaledes vist nok *ingen* øiensynlig Kiendsgierning, men en *Troes-Sag*, at *Guds Rige* som Retfærdighed, Fred og Glæde i den *Helligaand* er hos *Christi Menighed* alene og skal soleklart aabenbares, naar han kommer igien at dømme Levende og Døde og at blive herlig i sine Helgene; men *det* er en *Kiendsgierning*, som især Fremtiden vil sætte i et skinnende Lys, at hvor *Daaben* og *Nadveren* efter Herrens Indstiftelse *trolig* bevaeres, der følger en *mageløs aandelig Kraft* med *Troen* paa ham, som et sikkert Pant derpaa, at ligesom Guddoms-Fylden boer *legemlig* i ham, saaledes |A:266skal den ogsaa, naar han kommer igien, boe *legemlig* i hans Menighed og skabe hele den synlige Verden derefter, saa *Guds Riges Poesi* er ingen Mythe, og er ei blot, som Israels Propheti, en sand *Spaadom*, men en *Guds Kraft*, der alt i Tidens Løb skaber det

samme *indvendig*, som *udvendig* skal aabenbares med “Kiødets Opstandelse” i de nye Himle og paa den ny Jord.

Vist nok lader nu *Jesu Christi* Opstandelse fra de Døde, som en *forbigangen* Begivenhed, sig kun *bevidne*, ikke hvad man kalder strængt *bevise*, men da vi i Troen med den høieste Sikkerhed forudsætte dens Virkelighed, saa har vi deri ikke blot et herligt Forbillede paa vor aandelige Levendegiørelse og Opvækkelse, men vi har ogsaa deri Kilden og Kraft-Grunden dertil og den *legemlige* Førstegrøde af *Aandens Jordbrug*, da alle *Christnes Legemer*, ligesaa vel deres, som paa Jorden opleve Herrens anden Tilkommelse, som de, der er døde og begravede, skal blive *aandelige* Legemer af samme Art, som det Legeme af “Kiød og Been” hvormed Christus opstod fra de Døde, foer til Himmels og skal komme igien med Herlighed i Himmels Skyer. Derfor er “*Vandet*” i *Daaben* og “*Brødet og Vinen*” i *Nadveren* ved *Ordet* optagne af *Aanden* til Delagtighed i hans Storværk, som er *hele Menneskets* Aandelighed og Udødelighed baade med Sjæl og Legeme, og derved faaer det *christelige Aands-Begreb* i alle Maader en Fasthed og Fylde, der vel paa den ene Side udsætter det for Verdens Spot, som om det var en grov (kras) Misforstand, og paa den anden Side udsætter det for den Fare at fordreies, som om det ikke var Kiødet, der blev aandeligt, men *Aanden* der blev kiødelig, men, da det dog er en *sand* aandelig Fasthed og Fylde, giver de ligefuldt *Christendommens Aand* baade den mageløse Overlegenhed, som **A:267** alt hvad man ellers paa Jorden kalder “*Aand*” maa bøie sig eller vige for, og tillige den *Kiendelighed* og *Fattelighed*, som er Vilkaaret for en almindelig og giennemgribende Virkning paa *Mennesket* under alle Skikkelser, paa alle Steder og til alle Tider.

Hos denne Aand, *Sandhedens Aand*, bortfalder nemlig alle de *Modsætninger*, der ikke udspringe af og gaae op i den uforligelige Modsætning mellem “*Sandhed og Løgn*,” saa alle andre Forskielligheder, hvor store de end er, som selv *Forskiellen* mellem “*synligt og usynligt*,” og mellem “*timeligt og evigt*” holder i denne Aands Virkekreds op at være Modsætninger, da alt det Synlige betragtes som en Skabning og Lignelse af det Usynlige, og det Evige bliver kiendeligt i det Timelige, som tiener det Evige og skal derved selv foreviges. Ligesom den synlige og den usynlige, den timelige og den evige Christus, Guds og Menneskens Søn, er i *Aanden* og i Grunden een og den samme, saaledes er “*Troens Ord*” i Christi Menigheds “*Mund og Hjerte*” paa een Gang baade *guddommeligt* og *menneskeligt*, og saaledes gjør det *Synlige* og det *Usynlige* ved Herrens Indstiftelser, i *Daaben* saavel som *Nadveren*, fuldelig *eet* i *Aanden*.

Da nu tillige *Sønnens Aand* er den samme som *Faderens*, *Sandhedens Aand* den samme som *Kiærlighedens*, saa sammensmelter alle de christelige Hemmeligheder i den *Kiærlighedens* dybe Hemmelighed, som alle Mennesker maa

indrømme, thi kunde den guddommelige *Kiærlighed* bringe Guds eenbaarne Søn til at lade sig føde af en Kvinde til en *Menneske-Søn*, da maa den samme Kiærlighed ogsaa kunne hæve de kvindefødte Menneske-Børn, som troe paa Guds Søn, til at fødes af Fader-Aanden og til at arve Himmerig i *Fællesskab* med Guds eenbaarne Søn, Arvingen fra Evighed, og netop dertil |A:268| maatte det jo være, at Gud-Fader, Himmelens og Jordens Skaber, vilde opelske og opdrage det Menneske af Jordens Støv, som han skabde i sit Billede og efter sin Lignelse, levende besjælet af Hans Aandepust, thi derved fødte jo Gud sig *timelige* Børn i Aanden, der ved hjertelig Forening med den Eenbaarne skulde *foreviges*, og derved *sammenføiede* Skaberen jo *Aand og Støv*, for at de i hjertelig Enighed skulde *sammensmelte*, saa Menneske-Livets Øiemed fra Begyndelsen, der ved Syndefaldet syndes bortfaldet, optoges aabenbar igien ved den *Eenbaarnes Kiødspaatagelse*, hvorfor ogsaa Christendommen kalder sig selv en "*Gienfødelse og Fornylse*" efter Hans Billede, som skabde os.

Ligesom der fremdeles staaer skrevet, at "*Ordet*" som i Begyndelsen var hos Gud og var Gud, "*Ordet*" blev "*Kiød*" og boede iblandt os med en Herlighed, som den *Eenbaarnes* af Faderen, fuld af Naade og Sandhed, og at dette *Ord*, som er Aand og Liv, bliver Herrens "*Kiød og Blod*" i den hellige Nadver, saaledes er jo *Ordet* selv i *Menneskets* Mund *uhaandgribeligt* og *usynligt* men dog i høieste Grad *virkeligt*, paa een Gang *legemligt* og *aandeligt*, og skikket til at være det levende *Udtryk* for al baade legemlig og aandelig, baade *timelig* og *evig Sandhed*, saa, da Mennesket derved netop bevises at være skabt i Guds Billede, saa maa der i *Guds-Ordet* nødvendig findes baade den sande *Sammenhæng* mellem Aand og Legeme og den levende *Overgang* saavel fra *Tid til Evighed*, som fra *Evighed til Tid*.

Naar derfor kun det Troens og Haabets og Kiærlighedens *Ord*, som skaber og følger Herrens Indstiftelser, har, som et levende *Guds-Ord*, Kraft til at udrette alt hvad det udtrykker, da har vi, Herrens boglærde Embedsmænd, let ved at forsvare hans Lærdom og navnlig hans Paastand om sit Rige, som |A:269| *Sandhedens Rige*, med *Sandhedens Aand* til guddommelig *Rigs-Forstander*, mens Tiderne rinde, men, det forstaaer sig selv, vi maae da ogsaa i Henseende til alt, hvad vi siger, hører til *Guds-Rige*, vel vogte os for at paastaae det mindste, hvorefter "*Kongen*" som er *Sandheden* selv, maatte være baade "*Ja og Nei*," hvad netop er *Løgnerens* Brændemærke, hvorfor ogsaa Herrens Aand vidner at "*Jaet*" er i ham, fordi ligesom det er al *Sandheds* Art at vise Tingen *som den er*, saaledes er den guddommelige Sandhed igrunnen Guddommens evige Ja til sig selv i hele sin Fylde, medens det er *Løgnens* Art at lægge Dølgemaal paa Sagens sande Sammenhæng, og er ret egenlig en "*Fandens Løgn*" at Fornægtelsen af den evige Sandhed skulde selv være den evige Sandhed, eller dog indeholdes deri som et "*Nei*," der ligesaavel som det modsatte "*Ja*" hørde til det store Alt i Alt!

Dette, at Vorherre *Jesus Christus* er *selv* den *evige Sandhed*, som omfatter og begriber alt *Virkeligt*, baade efter sin guddommelige og sin menneskelige Natur, aldeles uforligelig og uforsonlig med Fanden eller Djævelen som "*Løgnens Fader*" eller Grund-Løgneren, hvis hele Magt og Væsen er *Falskhed*, det er nemlig i den christelige Vidskab en ligesaa nødvendig Forudsætning, som det ved al menneskelig *Sandheds-Erkiendelse* er den nødvendige Forudsætning, at der er en *evig Sandhed*, der aldrig kan forliges eller forsones med sin *Benægtelse*. Vel har nu den verdslige Viisdom især i vore Dage sat baade Himmel og Jord i Bevægelse for at blive den uforligelige Modsætning kvit mellem *Sandhed* og *Løgn*, mellem *Ja* og *Nei* om alle *aandelige* og *evige* Ting, og har ved den Leilighed dristig paastaet, at den christelige Forudsætning om den evig fordømte *Grund-Løgners* (Djævelens, Satans, Fan|A:270dens) aandelige Tilværelse var en grov *Løgn*, men det er denne verdslige Viisdoms Ulykke, at den med samme Paastand stopper sin egen Mund, ligesom de ægyptiske Guder naar de blev *meensvorne*, thi var Grund-Løgnerens aandelige Tilværelse og evige Fordømmelse en aandelig og evig *Løgn*, saa var der jo ogsaa en aandelig og evig *Løgn* til, som enhver *Benægtelse* af det *Unægtelige* maa tilhøre. Den verdslige Viisdom, der vil bestride og udrydde den *ægte* Christendom, vil derfor snart ikke have anden Udvei end paa Trods at skabe en *falsk* Christendom, der *grundig* fordreier det Hele, saa *Løgneren* faaer *Sandhedens* og Djævelen Guds *Navn*, og indsættes, saavidt mueligt, i alle Guds og Sandhedens Rettigheder, saa det kiækt paastaaes om den *ægte* Christendom, hvad der blev paastaet om den *ægte* Christus selv, at den drev Djævle ud ved Beelzebul, Djævlens Øverste, og gjorde af samme Kraft alle sine Tegn og underlige Gierninger. See, da kan enhver forstaae, det maa bære eller briste, bære paa den ene og briste paa den anden Side, naar de "to Folk og to Riger" staae klarlig tvertimod hinanden, saa de vil begge gjælde for Guds og Sandhedens Folk og Rige, som de umuelig *begge* kan være, og er da nødt til at brændemærke hinanden som Djævelens og Løgnens Folk og Rige, som *eet* af dem nødvendig maa være. Dette afgjørende Hovedslag mellem den *ægte* og den *falske* Christus og Verdens-Frelser (Christ og Antichrist) skal da ende den lange Trætte mellem Sandhed og Løgn, mellem det guddommelige Ja og det djævelske Nei, og det er hvad den christelige Spaadom ligefra Begyndelsen har forudsat og forudsagt, som den nærmeste Anledning til vor himmelfarne Frelsers øiensynlige Gienkomst, som Levendes og Dødes Dommer, og som Skaberen af de nye Himle og den ny Jord til Sandheds Enemærker og Retfærdigheds Boliger!

|A:271Saaledes falder Menneske-Livets og det christelige Folke-Livs (Menigheds-Livets) Øiemed og Forklaring sammen, og hvor hørøstet man end i Verden kan og vil kalde denne Betragtning af det evige Livs Udvikling, Kamp og Seier, *Sværmeri*, saa bliver det dog ligefuldt den eneste ædru Betragtning af de aandelige og evige

Ting, som svarer til den Modsætning og Kamp mellem Sandhed og Løgn, mellem Ret og Uret, mellem Ærlighed og Falskhed, som *unægtelig* finder Sted og maa tilsidst afgjøre Menneskets og hele Verdens Skæbne, saa den Christne Menighed kan godt for al Verden være sin Grund-Paastand bekiendt, at ikke blot varer Ærlighed længst, men at saa sandt som *Jesus Christus* er Guds eenbaarne Søn, den evige Sandhed, saavist skal *han* tilsidst “dømme Verden med *sin* Retfærdighed og Folkene med *sin* Sandhed!”
